

Pedagogische begeleidingsdienst

Huis van het GO!

Willebroekkaai 36

1000 Brussel

LEERPLAN DERDE GRAAD SECUNDAIR ONDERWIJS

ECONOMIE - MODERNE TALEN

SPECIFIEK GEDEELTE
DOORSTROOM

EERSTE EN TWEEDE LEERJAAR
(5de en 6de jaar)

LEERPLANNUMMER
2024/3D/ECO/M

INSPECTIENUMMER
volgt na advies

Versiedatum
31/01/2024

DOMEINOVERSCHRIJDEND

Inhoudstafel

Inleiding	3
Samenhang	3
Eigenheid van de studierichting	3
Doelgroep	4
Gepersonaliseerd Samen Leren	5
Ruimte voor het eigen pedagogisch project	5
Logische doorstroommogelijkheden	5
Opbouw van de leerplandoelen	6
Herkomst van de doelen	6
De leerplandoelen	6
Subdoelen	7
Minimale inhoudelijke afbakening	7
Nummering van de leerplandoelen	7
Leerplandoelen	9
Generieke doorstroomcompetenties	9
Historisch bewustzijn	10
Taalwetenschappen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek	11
Taalwetenschappen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten	12
Taalwetenschappen: taalverwerving en taalontwikkeling	13
Nederlands: algemene uitbreiding	14
Nederlands: taalsystematiek	15
Nederlands: literatuur	16
Nederlands: communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten	17
Engels en Frans: algemene uitbreiding	18
Engels en Frans: communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten	21
Engels en Frans: taalsystematiek	22
Engels en Frans: literatuur	23
Duits: communicatieve vaardigheden	24
Duits: taalsystematiek	31
Duits: literatuurbeleving	32
Statistiek	33
Uitgebreide wiskunde in functie van economie	35
Uitgebreide algemene economie	38
Bedrijfswetenschappen en recht	46
Minimale materiële vereisten	48
Vakkenkoppeling	49
Pedagogisch – didactische ondersteuning	50

Inleiding

Samenhang

Dit is een leerplan voor het specifieke gedeelte doorstroomfinaliteit, derde graad.

Dit leerplan moet in samenhang gelezen worden met het leerplan ‘Derde graad secundair onderwijs - Basisvorming doorstroomfinaliteit’.

Tussen het leerplan van het specifieke gedeelte en het leerplan van de basisvorming is een overlap of samenhang tussen leerplandoelen mogelijk. Indien dit het geval is, wordt dit in de GO! Navigator aangeduid, aangevuld met concrete handvaten om deze doelen op een functionele manier te integreren.

Eigenheid van de studierichting

De specifieke vorming bestaat uit leerplandoelen die voorbereiden op vervolgonderwijs:

- WD 01.01 Algemene doorstroomcompetenties: Generieke doorstroomcompetenties
- WD 01.02 Algemene doorstroomcompetenties: Historisch bewustzijn – uitbreiding
- WD 02.01 Moderne talen: Taalwetenschappen – algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek
- WD 02.02 Moderne talen: Taalwetenschappen – sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten
- WD 02.03 Moderne talen: Taalwetenschappen – taalverwerving en taalontwikkeling
- WD 02.08 Moderne talen: Nederlands – algemene uitbreiding
- WD 02.09 Moderne talen: Nederlands – taalsystematiek
- WD 02.10 Moderne talen: Nederlands – literatuur
- WD 02.13 Moderne talen: Nederlands – communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten
- WD 02.14 Moderne talen: Frans en Engels – algemene uitbreiding
- WD 02.16 Moderne talen: Frans en Engels – communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten
- WD 02.18 Moderne talen: Frans en Engels – taalsystematiek
- WD 02.20 Moderne talen: Frans en Engels – literatuur
- WD 02.24 Moderne talen: Duits – communicatieve vaardigheden
- WD 02.26 Moderne talen: Duits – taalsystematiek
- WD 02.29 Moderne talen: Duits – literatuurbeleving
- WD 06.01 Wiskunde: Statistiek
- WD 06.05 Wiskunde: Uitgebreide wiskunde in functie van economie
- WD 16.01 Economie: Uitgebreide algemene economie
- WD 16.07 Economie: Bedrijfswetenschappen en recht

Doelgroep

Leerlingen die starten in het eerste leerjaar van de derde graad in de doorstroomfinaliteit hebben door het behalen van de leerplandoelen van de tweede graad de nodige competenties verworven om de overstap naar de derde graad succesvol te kunnen maken.

De leerlingen delen vanuit hun keuze voor een bepaalde studierichting eenzelfde interesse. Maar meer nog dan voor de basisvorming zullen de kenmerken van de leerlingen in de derde graad voor het specifieke gedeelte verschillen. Behalve verschillen op cognitief, psychomotorisch en sociaal-affectief vlak zijn er ook verschillen door de gevolgde vooropleiding.

In de tweede graad hebben leerlingen gekozen voor een studierichting gekoppeld aan een finaliteit.

- Leerlingen die een studierichting gekozen hebben die als een vooropleiding van deze studierichting wordt ingericht, hebben in het specifieke gedeelte van de tweede graad leerplandoelen verworven die gekoppeld zijn aan wetenschapsdomeinen die in de derde graad aan bod komen. Op een aantal van deze doelen wordt in de derde graad verder gewerkt. Deze leerplandoelen worden beschouwd als noodzakelijke doelen om succesvol aan de derde graad deel te nemen. In de GO! Navigator wordt de link gelegd tussen de doelen van de tweede en de derde graad (verticale samenhang). Leerlingen uit de volgende studierichtingen hebben een vorming gevolgd die als een logische vooropleiding kan worden beschouwd:

- Economische Wetenschappen
- Moderne talen

Hoewel bovenstaande studierichtingen uit de tweede graad inhoudelijk voorbereiden op deze studierichting in de derde graad, veroorzaakt de structuur van het secundair onderwijs dat er bij een logische instroom in deze studierichting toch een tekort is voor bepaalde wetenschapsdomeinen. Deze studierichting bouwt immers verder op cesuurdoelen die in andere studierichtingen in de tweede graad reeds verworven zijn. Voor deze studierichting gaat het in het bijzonder om de volgende instroom:

- Economische Wetenschappen: hiaat voor de wetenschapsdomeinen 02 en 03, in het bijzonder voor Duits
- Moderne talen: hiaat voor het wetenschapsdomein 16

Om hieraan te verhelpen, voorziet de lessentabel in de tweede graad optiepakketten die de instroom moet faciliteren. Leerlingen die het voorbereidend optiepakket hebben gekozen, hebben (een deel van) de noodzakelijke voorkennis aangeboden gekregen. Leerlingen die dit optiepakket niet aangeboden kregen, starten met een (groter) hiaat in hun voorkennis.

Meer informatie over de optiepakketten is terug te vinden op de GO! Navigator.

- Leerlingen die een studierichting gekozen hebben die inhoudelijk minder of niet aanleunt bij deze studierichting hebben eventueel minder of geen voorkennis voor het specifiek gedeelte.

Vanuit het bovenstaande gegeven kunnen de leerlingen voor het specifieke gedeelte beschouwd worden als een heterogene groep. Daarom is het belangrijk om, bij het begin van de graad, de beginsituatie van elke leerling goed in kaart te brengen, om zo als lerarenteam zicht te krijgen op de kenmerken van de leerlingengroep en een leerlijn uit te werken die nauw aansluit bij de beginsituatie en de mogelijkheden van de leerlingen waarbij er aandacht is voor het wegwerken van eventuele hiaten bij de start van de derde graad. Hierbij heeft het lerarenteam de vrijheid en verantwoordelijkheid om leerplandoelen in te plannen in zowel het eerste als tweede jaar van de derde graad volgens de noden, behoeften en mogelijkheden van hun leerlingengroep. Daarnaast heeft het lerarenteam de vrijheid om te bepalen op welke manier de doelen functioneel geclusterd en aangeboden kunnen worden binnen de derde graad.

Gepersonaliseerd Samen Leren

De ambitie van het GO! is duidelijk. Gepersonaliseerd samen leren betekent dat we met elke lerende, binnen een sociale context, maximaal rendement nastreven op het vlak van leervermogen, leerwinst en leermotivatie. Vanuit een sterke basis- en vakdidactiek zetten we extra in op 'differentiatie', het verhogen van autonomie via het aanleren van zelfregulerende vaardigheden en 'samen leren'. We maken daarvoor gebruik van evidence-informed praktijken en een onderzoekende aanpak op school. Gepersonaliseerd samen leren in het GO! vindt geïntegreerd plaats binnen de realisatie van het totale curriculum en kan alleen gerealiseerd worden met de actieve betrokkenheid van zowel de lerende, de leraar als het (school)beleid.

Vanuit deze visie willen we samen met alle onderwijsprofessionals ons DNA 'samen leren samenleven' en ons pedagogisch project waarmaken. Het is ons positief antwoord op de diversiteit die we in onze klassen zien, de nood aan een groeipad naar autonomie en de nood om een samenverhaal te maken.

Ruimte voor het eigen pedagogisch project

Cruciaal in elke studierichting staat de realisatie van de leerplandoelen. De leerplannen en de lessentabellen van het GO! zijn echter zodanig opgesteld dat het lerarenteam beschikbare ruimte heeft om een schooleigen pedagogisch project te realiseren:

- Enerzijds bieden de leerplannen ruimte om binnen de voorziene tijd zoals aangegeven in de lessentabel, de leerplandoelen verder uit te diepen of te verbreden;
- Anderzijds is er binnen de lessentabel vrije ruimte voorzien waarbij de school eigen accenten kan leggen.

Logische doorstroommogelijkheden

Deze studierichting heeft een logische doorstroom naar:

- Academische bachelor
- Professionele bachelor

Opbouw van de leerplandoelen

Herkomst van de doelen

De leerplandoelen van het GO! in de tweede en derde graad zijn afkomstig van verschillende bronnen:

De doelen van dit leerplan zijn afkomstig van:

- specifieke minimumdoelen
- GO!-doelen

De leerplandoelen

Elk leerplandoel heeft minimum 1 handelingswerkwoord. Een overzicht van de handelingswerkwoorden met, indien nodig, een verklaring is terug te vinden op de GO! Navigator.

Aan elk leerplandoel wordt een beheersingsniveau toegevoegd. Voor de leerplannen van het GO! maken we gebruik van een eigen GO!-taxonomie, geïnspireerd op de Taxonomie van Bloom:

- Memoriseren: Gegevens zoals begrippen, formules... kunnen ophalen zonder gebruik te maken van hulpmiddelen.
Geen enkel leerplandoel heeft 'memoriseren' als beheersingsniveau. Memoriseren zonder context kan immers nooit het einddoel zijn. Memoriseren kan wel een belangrijk element zijn om een leerplandoel te realiseren.
- Begrijpen: Inzicht verwerven en dit inzicht helder kunnen weergeven, al dan niet aan de hand van voorbeelden.
- Toepassen: Formules, technieken, regels... kunnen toepassen.
- Analyseren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden... tot een besluit komen
- Evalueren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden... en aan de hand van criteria, argumenten... een oordeel onderbouwen.
- Creëren: In het kader van een probleemstelling, onderzoek, opdracht... een product ontwikkelen zoals een oplossing, een realisatie, een presentatie...

Er is geen hiërarchie tussen de verschillende beheersingsniveaus. Wel zal je om een 'hoger' beheersingsniveau te bereiken meestal ook gebruik maken van onderliggende beheersingsniveaus, bijvoorbeeld memoriseren om te analyseren.

In de GO! Navigator worden de beheersingsniveaus aan de hand van een filmpje uitgelegd.

Subdoelen

De subdoelen zijn niet vrijblijvend geformuleerd maar maken integraal deel uit van het leerplandoel. Elk subdoel moet bijgevolg aangeboden worden. Alle subdoelen samen dekken het leerplandoel.

Minimale inhoudelijke afbakening

Het concept van de minimumdoelen wordt doorgetrokken naar de leerplandoelen van het GO!. Dit concept houdt in dat de kennis die noodzakelijk is om het leerplandoel te realiseren niet expliciet wordt opgesomd. Indien er twijfel kan ontstaan of een bepaald kenniselement al dan niet tot het leerplandoel behoort, wordt het uitdrukkelijk vermeld via onderliggende bullets. Concreet betekent dit dat de onderliggende bullets deel uitmaken van het leerplandoel en als dusdanig ook aan bod moeten komen.

Om leerplandoelen te realiseren, is er vaktaal nodig. Hoewel vaktaal niet expliciet in de leerplandoelen wordt opgenomen, maakt vaktaal wel deel uit van het leerplandoel. Net zoals dit het geval is bij andere kenniselementen is het aan de leraar om te bepalen welke vaktaal er nodig is om het leerplandoel te realiseren.

Het gehanteerde concept vertrekt van een groot vertrouwen in de professionaliteit van de leraar. Vanuit een professionele deskundigheid zal de leraar bepalen welke kennis er nodig is om het doel te realiseren waarbij de kenniselementen die in de bullets zijn aangegeven of expliciet vermeld in het leerplandoel minimaal worden meegenomen.

Nummering van de leerplandoelen

Boven elk leerplandoel staat er een nummering. De betekenis is de volgende:

WD3_01.01.01

01.01.01

- De betekenis van het nummer links (bijvoorbeeld WD3_01.01.01):
  - WD3: Het gaat hier over een doel uit de derde graad dat behoort tot een wetenschapsdomein
  - 01.01.01: Dit is het volgnummer van het leerplandoel.
    - Doelen van de vorm 01.xx.xx hebben betrekking op wetenschapsdomein 01. (In dit geval verwijst 01 naar 'Algemene doorstroomcompetenties'. In totaal zijn er 16 wetenschapsdomeinen.)
    - Doelen van de vorm xx.01.xx hebben betrekking op subdomein 01 van het betrokken wetenschapsdomein.
    - Het laatste cijfer (xx.xx.01) is het volgnummer binnen het subdomein.

De lijst van de wetenschapsdomeinen en de subdomeinen is terug te vinden in de GO! Navigator.

- Rechts in de eerste rij van elk leerplandoel staat de herkomst van het leerplandoel:
  - Het nummer (bijvoorbeeld 01.01.01) verwijst naar het corresponderend specifiek minimumdoel in het curriculumdossier.
De curriculumdossiers derde graad doorstroomfinaliteit zijn terug te vinden op de website van AHOVOKS.
  - Indien er geen nummer staat, gaat het over een GO!-doel.

WD2_09.06.01.01

Subdoel 1

- Ook de subdoelen krijgen een nummering (bijvoorbeeld WD3_01.01.01.01):
  - Dit is het eerste subdoel van het leerplandoel WD3_01.01.01.
  - Niet elk leerplandoel heeft subdoelen.

Leerplandoelen

Generieke doorstroomcompetenties

WD3_01.01.01

01.01.01

De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.

creëren

WD3_01.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen kiezen een onderzoeksmethode in functie van een gegeven of zelfgekozen onderzoeksvraag.

- onderzoekbaarheidscriteria

WD3_01.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen verzamelen data en bronnen in functie van de gekozen onderzoeksmethode.

- betrouwbaarheidscriteria

WD3_01.01.01.03

Subdoel 3

De leerlingen verwerken data en bronnen in functie van de gekozen onderzoeksmethode.

WD3_01.01.01.04

Subdoel 4

De leerlingen synthetiseren de onderzoeksresultaten en formuleren een antwoord op de onderzoeksvraag.

WD3_01.01.01.05

Subdoel 5

De leerlingen rapporteren over de onderzoeksactiviteiten en -resultaten.

- mondelinge of schriftelijke rapportage

WD3_01.01.02

De leerlingen refereren correct aan gebruikte bronnen volgens een wetenschappelijk referentiesysteem.

- relevant wetenschappelijk referentiesysteem
- bronvermelding

toepassen

Historisch bewustzijn

WD3_01.02.01

01.02.01

De leerlingen formuleren een historische vraag rekening houdend met de onderzoekbaarheid ervan.

- onderzoekbaarheid van een historische vraag: afbakening in tijd, ruimte of maatschappelijk domein, bestaan van bronnen, relevantie van bronnen

creëren

WD3_01.02.02

01.02.02

De leerlingen beoordelen de presentatie van historische bronnen aan de hand van contextinformatie en de wijze van bewerking.

evalueren

WD3_01.02.03

01.02.03

De leerlingen beoordelen representativiteit en bruikbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag.

evalueren

WD3_01.02.04

01.02.04

De leerlingen beoordelen de betrouwbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag rekening houdend met de standplaatsgebondenheid, het doelpubliek, de functie en het beoogde effect.

evalueren

WD3_01.02.05

01.02.05

De leerlingen formuleren een antwoord op actuele maatschappelijke fenomenen op basis van historische argumenten, rekening houdend met het verschil in context tussen vroeger en vandaag.

- actualiseren

creëren

Taalwetenschappen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek

WD3_02.01.01

02.01.01

De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen tussen talen toe om hun inzicht in taalfamilies en prototaal te vergroten.

- de Indo-Europese en andere taalfamilies; geïsoleerde taal
- het eigen meertalig repertoire
- syntactische aspecten: SOV-talen en SVO-talen
- Morfologische aspecten: analytische taal, synthetische taal; vorming en structuur van woorden
- lexicale aspecten
- semantische aspecten

analyseren

Taalwetenschappen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten

WD3_02.02.01

02.02.01

De leerlingen analyseren aspecten van talige diversiteit in de samenleving waarin ze leven.

- meerderheidstaal, minderheidstaal, lingua franca, Global English
- Vlaamse gebarentaal
- schriftsystemen
- indicatoren van taalvitaliteit, taalbehoud, taalshift
- meertaligheid
  - taalcontact: interferentie
  - contacttalen
  - taalbeleid en taalplanning
- code-mixing, code-switching en translanguaging, luistertaal
- sociale aspecten van taalvariatie
- taal en sociale mobiliteit
- hypercorrectie
- jongerentaal

analyseren

WD3_02.02.02

02.02.02

De leerlingen analyseren hoe communicatie verloopt in verschillende culturen om hun inzicht in interculturele communicatie te vergroten.

- aanspreekvormen
- het gebruik van lichaamstaal, houding, sociale conventies en ritueel gedrag als aspecten van communicatie in verschillende culturen
- veralgemening, overdrijving, vereenvoudiging als belangrijkste kenmerkende stereotiepe voorstellingen van communicatie in verschillende culturen en de mechanismen erachter
- effecten van inclusief taalgebruik

analyseren

Taalwetenschappen: taalverwerving en taalontwikkeling

WD3_02.03.01

02.03.01

De leerlingen illustreren elementen van taalverwerving en taalontwikkeling.

- basiskenmerken van het taalverwervingsproces: het belang van lexicale chunks, geleidelijke verwerving van grammaticaregels, overgeneralisering, reduplicatie, vereenvoudiging
- beïnvloedende factoren bij taalverwerving: rijk taalaanbod, belang van voorlezen, kansen tot interactie en taalproductie, feedback, motivatie
- eentaligheid, tweetaligheid, meertaligheid
- moedertaal, thuistaal
- alfabetisering
- geletterdheid
- taalstoornis

begrijpen

Nederlands: algemene uitbreiding

WD3_02.08.01

02.08.01

De leerlingen benoemen kenmerken van het taalsysteem en passen inzicht erin toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- herkomst van woorden: inheems woord, anglicisme, germanisme, gallicisme, belgicisme
- betekenisrelaties: hyponiem, hyperoniem, pleonasme, tautologie, contaminatie
- vormen van humor: sarcasme, cynisme, parodie
- uitspraaktekens

toepassen

WD3_02.08.02

02.08.02

De leerlingen analyseren hoe in literaire teksten betekenissen worden gecreëerd met narratieve, retorische, poëtische en theatrale structuren en technieken.

- elementen van spanningsopbouw: spanningsboog, climax, cliffhanger
- vertelperspectief: auctoriële, personale, onbetrouwbare verteller
- literaire stromingen uit verschillende periodes: middeleeuwen, vroegmoderne tijd, moderne tijd, hedendaagse tijd

analyseren

WD3_02.08.03

De leerlingen schrijven een essay over een cultureel of literair onderwerp.

- minimumvereisten voor productie met aandacht voor:
  - voldoende tekstlengte om de inhoud te beschrijven
  - persoonlijke schrijfstijl

creëren

Nederlands: taalsystematiek

WD3_02.09.01

02.09.01

De leerlingen analyseren taal- en redekundig aspecten van het taalsysteem om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.

- relativiteit van taal als systeem
- registergevoeligheid van fonologische, morfologische, syntactische, semantische en lexicale aspecten van taal
- fonologische aspecten
  - assimilatie
  - stemloze en stemhebbende medeklinker
  - articulatie
- morfologische aspecten
  - trefwoord, neologisme, archaïsme, neerlandisme, dialectisme, purisme, klanknabootsing
- syntactische aspecten
  - genus: mannelijk, vrouwelijk, onzijdig
  - getal
  - werkwoordelijke eindgroep
  - betrekkelijke bijzin, antecedent
  - overgankelijk en onovergankelijk werkwoord
  - ellips
- semantische aspecten
  - metoniem
- lexicale aspecten
  - collocaties

analyseren

Nederlands: literatuur

WD3_02.10.01

02.10.01

De leerlingen analyseren hoe literatuur en de plaats die ze inneemt in de maatschappij evolueren doorheen de tijd.

- literair-historische achtergrond van teksten uit middeleeuwse literatuur, renaissance en barok, verlichting, romantiek, realisme, naturalisme, moderne literatuur, postmoderne literatuur en hedendaagse literatuur
- theaterstromingen
- intertekstualiteit
- adaptatie
- canon
- vernieuwing en traditie
- visies op en functies van literatuur
- het literaire bedrijf

analyseren

Nederlands: communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten

WD3_02.13.01

02.13.01

De leerlingen vatten doelgericht mondelinge teksten samen.

- tekstkenmerken voor mondelinge receptie
- minimumvereisten van de geproduceerde tekst:
  - herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw
  - duidelijke tekstverbanden
  - taal afgestemd op het doel en de doelgroep

creëren

Engels en Frans: algemene uitbreiding¹

WD3_02.14.01

02.14.01

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie:

Tekstsoorten	<ul style="list-style-type: none"> • [E] wetenschappelijke teksten
Lengte	<ul style="list-style-type: none"> • lange teksten
Structuur en samenhang	<ul style="list-style-type: none"> • zinsbouw met een zekere mate van complexiteit
Bijkomend voor schriftelijke receptie	
Taal	<ul style="list-style-type: none"> • hoofdzakelijk frequente en minder frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein

analyseren

WD3_02.14.01.01

Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.14.01.02

Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten.

¹ Deze doelen moeten in samenhang met de doelen van de basisvorming (sleutelcompetentie 3) gelezen worden. De hier aangegeven elementen zijn een surplus op de basisvorming.

WD3_02.14.02

02.14.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

WD3_02.14.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.14.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten.

WD3_02.14.03

02.14.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.

- teksten in het Engels en in het Frans
- minimumvereisten voor productie:

Lengte	<ul style="list-style-type: none"> • vrij lange teksten
Inhoud	<p>Bijkomend voor schriftelijke productie</p> <ul style="list-style-type: none"> • gepaste lay-out; heldere doorlopende tekst die over het algemeen te begrijpen is; spelling, leestekengebruik en lay-out staan tekstbegrip niet in de weg

creëren

WD3_02.14.03.01

Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht.

WD3_02.14.03.02

Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht.

WD3_02.14.04

02.14.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

creëren

WD3_02.14.04.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie.

WD3_02.14.04.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie.

WD3_02.14.05

02.14.05

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].

- werkwoorden: participe présent [F]; conditionnel passé [F]; future perfect [E]
- betrekkelijke bijzinnen met ce qui, ce que, ce dont [F]
- gebruik van wijzen na frequente voegwoorden en werkwoorden [F]
- voorwaardelijke zinnen: l'hypothèse/la condition (met si + ind. plus-que-parfait) [F]

toepassen

Engels en Frans: communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten

WD3_02.16.01

02.16.01

De leerlingen vatten doelgericht teksten samen.

- teksten in het Engels en in het Frans
- minimumvereisten van de geproduceerde tekst:

Structuur en samenhang

Taal

- duidelijke tekstverbanden
- herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw
- taal afgestemd op het doel en de doelgroep

creëren

Engels en Frans: taalsystematiek

WD3_02.18.01

02.18.01

De leerlingen analyseren hoe zinnen taal- en redekundig gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.

Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].

- nom (substantif) - déterminant (déterminant/adjectif démonstratif, possessif, interrogatif, indéfini, numéral, exclamatif + article) - pronom (personnel, démonstratif, possessif, interrogatif, relatif, indéfini, numéral) - adjectif (qualificatif) - verbe – adverbe – préposition – conjonction (de subordination, de coordination) – interjection [F]
- noun – determiner (article, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier), pronoun (personal, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier, relative) – numeral – adjective – verb – adverb – preposition – conjunction – interjection [E]
- verbe - sujet - complément d’objet (direct, indirect) - attribut du sujet - complément d’agent - complément circonstanciel [F]
- verb - subject – (direct, indirect, prepositional) object - (subject, object) complement – adverbial [E]

analyseren

WD3_02.18.02

02.18.02

De leerlingen analyseren hoe woorden gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.

- gebonden morfeem, vrij morfeem

analyseren

Engels en Frans: literatuur

WD3_02.20.01

02.20.01

De leerlingen analyseren literaire teksten met ondersteuning van literaire concepten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie:
  - variatie aan genres
  - teksten uit de Engelstalige en Franstalige wereldliteratuur

analyseren

WD3_02.20.02

02.20.02

De leerlingen gaan in interactie over de relevantie van literaire teksten voor de samenleving waarin ze leven.

- aspecten van de socio-culturele en historische context van teksten

creëren

Duits: communicatieve vaardigheden

WD3_02.24.01

02.24.01

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten in het Duits.

- tekstkenmerken voor receptie:

Tekstsoorten	<ul style="list-style-type: none"> • ruime variatie aan tekstsoorten				
Structuur en samenhang	<ul style="list-style-type: none"> • tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit • grote en herkenbare samenhang				
Lengte	<ul style="list-style-type: none"> • vrij korte en af en toe iets langere teksten				
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> • concrete tot vrij algemene inhoud • niet al te hoge informatiedichtheid				
Taal	<ul style="list-style-type: none"> • hoofdzakelijk frequente woorden en woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein				
	<table><tr><th>Bijkomend voor mondelinge receptie</th><th>Bijkomend voor schriftelijke receptie</th></tr><tr><td><ul style="list-style-type: none"> • geen of weinig achtergrondruis • normaal spreektempo met pauzes • ondersteunende maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning • met ondersteuning van non-verbaal gedrag</td><td><ul style="list-style-type: none"> • duidelijke lay-out</td></tr></table>	Bijkomend voor mondelinge receptie	Bijkomend voor schriftelijke receptie	<ul style="list-style-type: none"> • geen of weinig achtergrondruis • normaal spreektempo met pauzes • ondersteunende maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning • met ondersteuning van non-verbaal gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • duidelijke lay-out
Bijkomend voor mondelinge receptie	Bijkomend voor schriftelijke receptie				
<ul style="list-style-type: none"> • geen of weinig achtergrondruis • normaal spreektempo met pauzes • ondersteunende maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning • met ondersteuning van non-verbaal gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • duidelijke lay-out				

analyseren

WD3_02.24.01.01

Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten in het Duits.

WD3_02.24.01.02

Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten in het Duits.

WD3_02.24.02

02.24.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten in het Duits.

- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

WD3_02.24.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten in het Duits.

WD3_02.24.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten in het Duits.

WD3_02.24.03

02.24.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht in het Duits.

- minimumvereisten voor productie:

Tekstsoorten	<ul style="list-style-type: none"> • variatie aan tekstsoorten 				
Structuur en samenhang	<ul style="list-style-type: none"> • eenvoudige, gepaste tekststructuur • duidelijk herkenbare tekstverbanden 				
Lengte	<ul style="list-style-type: none"> • vrij korte teksten 				
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> • concrete inhoud 				
Taal	<ul style="list-style-type: none"> • beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap • over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang • voornamelijk enkelvoudige zinnen • gepast register 				
	<table> <tr> <th>Bijkomend voor mondelinge productie</th><th>Bijkomend voor schriftelijke productie</th></tr> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> • gepaste lichaamstaal • uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van andere talen op uitspraak </td><td> <ul style="list-style-type: none"> • tekstopbouwende elementen: titel, alinea • duidelijke, gepaste lay-out • redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire </td></tr> </table>	Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie	<ul style="list-style-type: none"> • gepaste lichaamstaal • uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van andere talen op uitspraak 	<ul style="list-style-type: none"> • tekstopbouwende elementen: titel, alinea • duidelijke, gepaste lay-out • redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire
Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie				
<ul style="list-style-type: none"> • gepaste lichaamstaal • uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van andere talen op uitspraak 	<ul style="list-style-type: none"> • tekstopbouwende elementen: titel, alinea • duidelijke, gepaste lay-out • redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire 				

- kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks regelmatige pauzes of herstelacties
- met behulp van ondersteunende middelen

creëren

WD3_02.24.03.01

Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht in het Duits.

WD3_02.24.03.02

Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht in het Duits.

WD3_02.24.04

02.24.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie in het Duits.

- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie:

Taal	Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie
	<ul style="list-style-type: none"> • kan een eenvoudig gesprek beginnen en beëindigen • kan redelijk gemakkelijk interactief zijn in gestructureerde situaties en korte gesprekken, mits er om herhaling of herformulering kan gevraagd worden 	<ul style="list-style-type: none"> • gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen

creëren

WD3_02.24.04.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie in het Duits.

WD3_02.24.04.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie in het Duits.

WD3_02.24.05

02.24.05

De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

toepassen

WD3_02.24.06

02.24.06

De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen in het Duits.

- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

toepassen

Duits: taalsystematiek

WD3_02.26.01

02.26.01

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- relatie klank- en schriftbeeld
- zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging van zwakke en gemengde substantieven (receptief)
- lidwoorden: bepaald, onbepaald
- hoofd- en rangtelwoorden
- voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald, betrekkelijk
- bijvoeglijke naamwoorden: attributief (met ondersteuning), predicatief; trappen van vergelijking
- werkwoorden: Indikativ, Imperativ, Konjunktiv II (van haben, sein en van de modale werkwoorden; würde + Infinitiv), Konjunktiv I (receptief); Präsens, Perfekt, Futur I, Präteritum (van frequent voorkomende zwakke en sterke werkwoorden)
- frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval en Wechselpräpositionen; samengetrokken vormen
- frequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden
- frequente bijwoorden
- ontkennende, bevestigende, mededelende, vragende zinnen en uitroepende/bevelende zinnen
- naamvallen: nominatief, genitief, accusatief en datief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend, bezittelijk, vragend en onbepaald voornaamwoord; nominatief, accusatief en datief van het betrekkelijk voornaamwoord
- Satzklammer
- passief (receptief)
- uitspraak: specifieke grafieën en klanken, letters van het alfabet, articulatie, intonatie en woord- en zinslemtoon
- spelling van in te zetten woorden
- bouw van enkelvoudige en samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)

toepassen

Duits: literatuurbeleving

WD3_02.29.01

02.29.01

De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten in het Duits.

creëren

Statistiek

WD3_06.01.01

De leerlingen lossen telproblemen op met en zonder herhaling en waarbij de volgorde al dan niet van belang is.

analyseren

WD3_06.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen lossen telproblemen zonder herhaling op met combinaties.

WD3_06.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen lossen telproblemen op met en zonder herhaling en waarbij de volgorde al dan niet van belang is .

WD3_06.01.02

De leerlingen bepalen het afhankelijk zijn van gebeurtenissen.

- voorwaardelijke kans

analyseren

WD3_06.01.03

06.05.18

De leerlingen analyseren het verband tussen twee numerieke grootheden in een dataset met behulp van een spreidingsdiagram.

- trendlijn
- lineaire regressie
- correlatiecoëfficiënt

analyseren

WD3_06.01.04

De leerlingen berekenen en interpreteren kansen met behulp van de binomiale verdeling.

- verwachtingswaarde, standaardafwijking

analyseren

WD3_06.01.05

De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van betrouwbaarheidsniveau, betrouwbaarheidsinterval en foutenmarge.

- steekproefverdeling (gemiddelde en standaardafwijking)
- verband met steekproefgrootte en standaardafwijking

begrijpen

WD3_06.01.06

06.05.17

De leerlingen toetsen hypothesen.

- nulhypothese, alternatieve hypothese, p-waarde, significantieniveau en steekproevenverdeling

analyseren

WD3_06.01.06.01

Subdoel 1

De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van nulhypothese, alternatieve hypothese, significantieniveau en p-waarde.

- steekproevenverdeling

WD3_06.01.06.02

Subdoel 2

De leerlingen toetsen hypothesen.

WD3_06.01.07

De leerlingen analyseren grote datasets met behulp van statistische software in functie van een statistisch onderzoek.

analyseren

Uitgebreide wiskunde in functie van economie

WD3_06.05.01

06.05.01

De leerlingen voeren bewerkingen uit met matrices: optelling, scalaire vermenigvuldiging, matrixvermenigvuldiging, machtsverheffing en transpositie.

toepassen

WD3_06.05.02

06.05.02

De leerlingen gebruiken matrixmodellen om evoluties te beschrijven.

- matrixvoorstelling van een graaf

analyseren

WD3_06.05.03

06.05.03

De leerlingen lossen stelsels van eerstegraadsvergelijkingen op met behulp van de methode van Gauss-Jordan.

toepassen

WD3_06.05.04

06.05.07

De leerlingen lossen vergelijkingen en ongelijkheden grafisch op.

toepassen

WD3_06.05.05

06.05.10

De leerlingen lossen exponentiële vergelijkingen van de vorm $b \cdot a^x = c$ algebraïsch op.

toepassen

WD3_06.05.06

06.05.06

De leerlingen leggen het verband tussen de grafiek van een functie en haar kenmerken.

- veeltermfuncties, (elementaire) rationale functies, (elementaire) irrationale functies, exponentiële functies, logaritmische functies $f(x)=\log_a(x)$
- domein, bereik, nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen/constant, extrema, constante/toenemende/afnemende stijging/daling, asymptotisch gedrag, gedrag op oneindig

analyseren

WD3_06.05.07

06.05.11

De leerlingen lossen goniometrische vergelijkingen van de vorm $\sin(ax+b)=c$ algebraïsch op.

toepassen

WD3_06.05.08

De leerlingen bepalen limieten van functies.

toepassen

WD3_06.05.09

De leerlingen analyseren het horizontaal, verticaal en schuin asymptotisch gedrag.

analyseren

WD3_06.05.10

06.05.12

De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit veeltermfuncties, rationale functies, exponentiële functies, logaritmische functies en goniometrische functies.

- rekenregels: afgeleide van een som, product, quotiënt van functies en afgeleide van een samengestelde functie (kettingregel)

toepassen

WD3_06.05.11

06.05.13

De leerlingen analyseren het verloop van functies met behulp van de eerste en tweede afgeleide functies en lossen extremumproblemen op.

analyseren

WD3_06.05.12

06.05.14

De leerlingen interpreteren een bepaalde integraal als de limiet van een som en als een georiënteerde oppervlakte.

analyseren

WD3_06.05.13

06.05.15

De leerlingen leggen het verband tussen bepaalde integralen en primitieve functies.

analyseren

WD3_06.05.14

06.05.16

De leerlingen berekenen bepaalde en onbepaalde integralen van veeltermfuncties.

toepassen

Uitgebreide algemene economie

WD3_16.01.01

16.01.03

De leerlingen analyseren prijsvorming bij monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie.

analyseren

WD3_16.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren algebraïsch en grafisch de prijsvorming bij monopolie.

- winstmaximalisatie
- consumenten- en producentensurplus
- welvaartsverlies

WD3_16.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren grafisch de prijsvorming bij monopolistische concurrentie.

- evenwicht op korte en lange termijn
- vergelijking winstmaximalisatie monopolie, volkomen concurrentie

WD3_16.01.01.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren de prijsvorming bij oligopolie.

- geknikte vraagcurve
- gevangenprobleem, Nash-evenwicht
- kartelvorming

WD3_16.01.02

16.01.04

De leerlingen analyseren vormen van overheidsingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

analyseren

WD3_16.01.02.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren oorzaken en gevolgen van marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- marktmacht
- externaliteiten: positieve en negatieve externe effecten
- asymmetrische informatie

WD3_16.01.02.02

Subdoel 2

De leerlingen illustreren hoe de overheid kan ingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- verhandelbare vergunningen
- antitrustbeleid

WD3_16.01.02.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren grafisch hoe de overheid kan ingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- maximumprijzen
- belastingen en subsidies
- productiequota

WD3_16.01.03

16.01.06

De leerlingen leggen uit hoe de overheid werkgelegenheid en concurrentiekracht bevordert.

begrijpen

WD3_16.01.03.01

Subdoel 1

De leerlingen lichten overheidsmaatregelen ter bevordering van werkgelegenheid toe.

- arbeidsmarktindicatoren
- werkloosheid: soorten, oorzaken, bestrijding
- arbeidsmarktbeleid: werkgelegenheidsmaatregelen, werkloosheidsbestrijding, activeringsbeleid

WD3_16.01.03.02

Subdoel 2

De leerlingen lichten overheidsmaatregelen ter bevordering van concurrentiekracht toe.

- arbeidsmarktbeleid: loonnorm, belasting van arbeid
- stimuleren van innovatie

WD3_16.01.03.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren overheidsmaatregelen ter bevordering van werkgelegenheid en concurrentiekracht.

WD3_16.01.03.04

Subdoel 4

De leerlingen analyseren de impact van nationale en internationale regelgeving.

- loonindexering, sociale bijdragen
- regelgeving m.b.t. kwaliteitseisen, milieu of arbeidsomstandigheden

WD3_16.01.04

16.01.07

De leerlingen analyseren inkomensongelijkheid aan de hand van de Lorenzcurve en Gini-coëfficiënt.

- personele en categoriale inkomensverdeling
- oorzaken en gevolgen van inkomensongelijkheid

analyseren

WD3_16.01.05

De leerlingen lichten armoede en armoedebestrijding toe.

- onderscheid tussen armoede en inkomensongelijkheid
- armoede: meting, oorzaken en gevolgen in België, loonkloof
- actuele evolutie van armoede en inkomensongelijkheid
- armoedebestrijding in Vlaanderen

begrijpen

WD3_16.01.06

16.01.08

De leerlingen leggen uit hoe de overheid via sociale en fiscale maatregelen ongelijkheid in een samenleving tracht te beperken.

begrijpen

WD3_16.01.07

16.01.09

De leerlingen analyseren relaties tussen economische actoren.

- economische kringloop: gesloten en open economie
- kritiek op de economische kringloop
- ingebedde economie

analyseren

WD3_16.01.08

16.01.10

De leerlingen lichten de samenstelling van het bbp toe vanuit de productie-, inkomens- en bestedingsbenadering.

- reëel en nominaal BBP
- BNP, nationaal inkomen (Y)
- samenstelling van het BBP, BNP, Y: consumptie, sparen, export, import, overheidsuitgaven, belastingen, investeringen

begrijpen

WD3_16.01.09

16.01.12

De leerlingen analyseren internationaal handels- en betalingsverkeer.

analyseren

WD3_16.01.09.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren het belang van internationale handel voor België.

- open economie
- globalisering
- invoer- en uitvoerquote
- openheidsgraad

WD3_16.01.09.02

Subdoel 2

De leerlingen bespreken de wisselmarkt.

- wisselmarkt, wisselkoers, beïnvloedende factoren, wisselkoerssystemen

WD3_16.01.09.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren de betalingsbalans.

- betalingsbalans: deelrekeningen, evenwicht, oorzaken van onevenwicht, gevolgen van onevenwicht, mogelijkheden tot herstel
- wisselwerking tussen wisselkoers en betalingsbalans

WD3_16.01.09.04

Subdoel 4

De leerlingen bespreken internationale organisaties ter bevordering van het internationaal betalingsverkeer.

- IMF, Wereldbank
- internationale beleidscoördinatie

WD3_16.01.10

16.01.13

De leerlingen leggen vraag en aanbod op de geld- en kapitaalmarkt uit.

- vraag en aanbod van kapitaal, prijsvorming, beïnvloedende factoren
- prijsvorming in de realiteit
- aandelen, obligaties, beleggingsfondsen: kost, waardering, opbrengst, risico
- duurzame beleggingen

begrijpen

WD3_16.01.11

16.01.14

De leerlingen analyseren conjunctuurschommelingen en het effect van monetair en budgettair beleid op de conjunctuur.

analyseren

WD3_16.01.11.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren conjunctuurbewegingen.

- conjunctuur: conjunctuurindicatoren, exogene en endogene verklaringen

WD3_16.01.11.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren het evenwicht in de economie.

- Keynesiaanse theorie: inkomensevenwicht, multiplicatoreffect, onder-en overbesteding, kritische reflectie

WD3_16.01.11.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren het budgettair beleid op regionaal of nationaal vlak.

- overheidsbegroting, overheidsschuld, schuldgraad, Europese begrotingsnormen
- conjunctuurbeleid: budgettair beleid

WD3_16.01.11.04

Subdoel 4

De leerlingen analyseren het monetair beleid in de eurozone.

- geldschepping, rol van de ECB en commerciële banken
- Fisher-vergelijking
- inflatie: oorzaken, indexcijfers, gevolgen, bestrijding
- deflatie, stagflatie
- conjunctuurbeleid: rol van de ECB, doelstellingen en instrumenten van het monetaire beleid, kritische reflectie

WD3_16.01.11.05

Subdoel 5

De leerlingen lichten de wisselwerking tussen het monetair en budgettair beleid toe.

- overheidsingrijpen volgens de klassieke, keynesiaanse, monetaristische en actuele visie

WD3_16.01.12

16.01.15

De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn.

- BBP als indicator voor economische groei: voor- en nadelen
- determinanten voor economische groei
- disruptieve factoren en innovatie
- impact van economische groei op mens en omgeving
- wenselijkheid van economische groei
- andere maatstaven voor welvaart en welzijn

evalueren

WD3_16.01.13

16.01.16

De leerlingen reflecteren over economische modellen en duurzame economische ontwikkeling.

- duurzame ontwikkeling: duurzame maatschappij, duurzame ontwikkelingsdoelen
- circulaire economie
- alternatieve economische modellen

evalueren

Bedrijfswetenschappen en recht

WD3_16.07.01

16.07.02

De leerlingen vergelijken fiscale regels voor een eenmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.

analyseren

WD3_16.07.01.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren de fiscale regels voor een eenmanszaak.

- soorten inkomsten
- aftrekbare beroepskosten: forfaitair, werkelijk, verdeelsleutel
- grondslag
- progressiviteit van de belastingtarieven
- voorheffingen
- voorafbetalingen

WD3_16.07.01.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren de fiscale regels voor vennootschappen.

- boekhoudkundig en fiscaal resultaat
- tarieven van de vennootschapsbelasting
- voorafbetalingen

WD3_16.07.01.03

Subdoel 3

De leerlingen vergelijken fiscale regels voor een eenmanszaak en vennootschappen.

- grondslag
- progressiviteit
- voorafbetalingen

WD3_16.07.02

16.07.05

De leerlingen lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn toe.

begrijpen

WD3_16.07.03

16.07.06

De leerlingen voeren op basis van courante bedrijfsactiviteiten een dubbele boekhouding van beginbalans tot eindbalans.

- commerciële en financiële verrichtingen
- btw-verrekening en vereffening
- lening

toepassen

WD3_16.07.04

16.07.06

De leerlingen voeren op basis van bedrijfsactiviteiten een dubbele boekhouding van beginbalans tot eindbalans.

toepassen

WD3_16.07.04.01

Subdoel 1

De leerlingen verwerken boekhoudkundig personeelskosten met behulp van een gegeven loonkostenstaat.

WD3_16.07.04.02

Subdoel 2

De leerlingen verwerken boekhoudkundig voorraadwijziging.

WD3_16.07.04.03

Subdoel 3

De leerlingen verwerken boekhoudkundig investeringen.

- materiële vaste activa, lineaire jaarlijkse afschrijvingen

WD3_16.07.05

16.07.04

De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rentabiliteit.

evalueren

Minimale materiële vereisten

De minimale materiële vereisten voor deze studierichting zijn [via deze link](#) te raadplegen.

Vakkenkoppeling

De vakkenkoppeling voor deze studierichting is [via deze link](#) te raadplegen.

Pedagogisch – didactische ondersteuning

Een uitgebreide pedagogisch – didactische ondersteuning is terug te vinden in de GO! Navigator.